

ἙΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ἘΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝῶΝ ΓΡΑΜΜῶΝ

ἜΤΟΣ 19

Ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις
Συλλόγου πρὸς ἐπίσχιση τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν.

ἈΘΗΝΑΙ 1940

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΜΙΧΑΗΛ ΕΡΜΟΔΩΡΟΣ ΛΗΣΤΑΡΧΗΣ

ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΛΙΤΑΡΧΟΣ

Σύγχρονοι και συμπολιταί του Ἀλεξάνδρου Νερούλη, περὶ τοῦ ὁποίου τὸ σημείωμά μου εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἐγένοντο οἱ Μιχαὴλ — ὁ κατόπι μεταλλάξας τὸ ὄνομα εἰς Ἐρμόδωρον — Ληστάρχης καὶ Ἱερώνυμος Λίταρχος.

Ὡς πρὸς τὸ ἐπωνύμιον, παρατηροῦμεν ὅτι τοῦτο ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ἀπαντᾷ ὡς Ληστάρχης, Λήσταρχος, Λίταρχος, Λίταρχος καὶ Λιτάρχης. Ἦτο δ' ἡ οἰκογένεια ἐκ τῶν πρώτων ἐν Ζακύνθῳ, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ Βενετοκρατίας, ἐγγεγραμμένα εἰς τὴν Χρυσόβιβλον [Libro d'oro] μεταξὺ τῶν εὐγενῶν, ἀπετέλεσαν τὸ ἐξ 150 μελῶν Συμβούλιον τῆς Μεγαλοπρεποῦς Κοινότητος τῆς Νήσου. Ἡ οἰκογένεια αὕτη μέχρι σήμερον σφισομένη ἐν Ζακύνθῳ διετήρησε τὸ πρῶτον ἐπωνύμιον αὐτῆς, τὸ καὶ ἀρχαιότερον, Ληστάρχης.

Τοῦ Ἐρμόδωρου, γεννηθέντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, πατὴρ ἐγένετο ὁ ἱερεὺς Φίλιππος, υἱὸς ἢ ἀδελφὸς τοῦ Φραγκίσκου, ὅστις τὴν 20 Ἰανουαρίου 1531 παρέμενεν ἐν Ἀγκῶνι τῆς Ἰταλίας¹, καὶ ὅστις ἐπιστρέψας εἰς Ζακύνθον ἐγένετο συμβολαιογράφος². Οὗτος ἐκ τῆς συζύγου του Θεοδώρας³, ἀγνώστου ἐπωνύμου, ἔσχε τρεῖς υἱούς, τοὺς: Πέτρον ἱερέα, γενόμενον καὶ τοῦτον συμβολαιογράφον⁴, Ἀνδρέαν καὶ Μιχαὴλ (Ἐρμόδωρον), ἀπέθανε δὲ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1553 ἢ ἀρχὰς τοῦ 1554, τῆς διαθήκης του συνταχθείσης τὴν 12 Δεκεμβρίου 1553⁵. Ὅτι δὲ ἡ πατρὶς τοῦ Ἐρμόδωρου ἦτο ἡ Ζακύνθος, καὶ οὐχί, ὡς φρονοῦσί τινες, ἡ Χίος, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία.

Περὶ τοῦ Ἐρμόδωρου Ληστάρχου πολλὰ παρὰ διαφόρων ἔχουσι γρα-

¹ Βλ. συμβ/γράφον Ζακύνθου Ν. Φραγκόπουλον, σελ. 354, 360.

² Τ' ἀρχεῖα τούτου ἀπὸ 1 Αὐγ. 1539 μέχρις 9 Ἀπριλ. 1553 τηροῦνται, ὡς καὶ τῶν ἄλλων συμβ/γράφων, παρὰ τῷ Ἀρχιεπισκοπικῷ Ζακύνθου. Τὴν συμβολαιογραφικὴν ἠδύναντο νὰ ἐξασκῶσι καὶ ἱερεῖς εἰς τὰς Βενετοκρατούμενας τότε χώρας, διαταγὴ ὁμοῦ τοῦ Γεν. Προβλεπτοῦ Θαλάσσης Α. Πιζάνη ἀπὸ 25 Μαΐου 1631 καὶ Νόμος ἐκ 33 ἀρθρῶν τοῦ Γ. Προβλ. Θαλάσσης Α. Δονά ἀπὸ 10 Μαρτίου 1770, ἀπηγορεύθη ἐπὶ ποινῇ εἰς τοὺς κληρικοὺς ἢ ἐξάσκησις τοῦ ἐπιγγέλματος τοῦ συμβολαιογράφου.

³ Αὕτη, χήρα οὖσα, κατέλιπε, διὰ τῆς ἀπὸ 2 Σεπτ. 1554 διαθήκης τῆς, συνταχθείσης παρὰ τῷ συμβολαιογράφῳ Θ. Παρίση, σελ. 367, μέρος τῆς περιουσίας τῆς εἰς τὰ τέκνα τῆς.

⁴ Διετέλεσε συμβολαιογράφος ἀπὸ 24 Ὀκτ. 1549 μέχρι 15 Ἀπρ. 1560.

⁵ Συμβολαιογρ. Θ. Παρίσης σελ. 369.

φῆ¹. Παρέρχομαι ὅθεν δι' ὀλίγων διὰ τοῦ σημειώματός μου τούτου τὰ τοῦ βίου του, συμπληρῶν κενά τινα δι' ἀγνώστων πληροφοριῶν, εἰλημμένων ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων.

Οὗτος ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς Ρώμης ἐκπαιδευθεὶς καὶ ἐγκρατῆς γενόμενος τῆς τε Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, ἀπεχθανόμενος τὴν αὐτὴν τῆς Ρώμης, τὴν συστηματικῶς τοὺς Ἕλληνας σπουδαστὰς προσηλυτίζουσαν², καὶ μετέβη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Φερράρας, ὅπου ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν. Ἐκ Φερράρας μετέβη εἰς Χίον, ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιστολῆς του ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1533 πρὸς τὸν Ματθαῖον Δεβαρῆν, ἐν τῇ νησῷ δὲ ταύτῃ διέτριβε καὶ κατὰ τὸ 538, ὡς δεικνύει ἐτέρα ἐπιστολὴ του κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐκ Χίου πρὸς τὸν ἔξοχον λατινιστὴν καὶ ἑλληνιστὴν Ἱερμον Βουδαῖον [1467—1540].

Ἐκεῖ εὗρισκετο καὶ κατὰ Μάϊον τοῦ 1541, ὅτε εἶχε πληρώσει τριάκοντα καὶ ἐν φλωρία διὰ τὴν ἔξαγορὰν τοῦ αἰχμαλώτου Ἀντωνίου Ζερβου³. Ἐκ Χίου δέ, ὅπου διηύθυνε σχολεῖον καὶ μετήρχετο τὴν ἰατρικὴν⁴, μετέβη εἰς Ρώμην, πιθανὸν πρὸ τῆς 26 Νοεμβρίου 1543, ὡς ἡ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν μαθητὴν του Ἀλέξανδρον Νερούλην, ἐκεῖ δ' εὗρισκομένου, μνημονεύει αὐτοῦ ἐν ἐπιστολῇ του ὁ Ἰάκωβος Διασωρίνος. Κατόπιν μετέβη εἰς Φερράραν, ὅπου τὸ 1546 διορίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιον διδάσκων τὰ ἑλληνικὰ γράμματα⁵. Ἐκεῖθεν ἀπηύθυνε τὴν ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1547 πρὸς τὸν Ματθαῖον Δεβαρῆν ἐπιστολὴν του καὶ ἐκεῖ ἔλαβεν ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Διονυσίου Β' κατὰ τὴν β' αὐτοῦ πατριαρχίαν, παροτρύνουσαν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διδάξῃ ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ.

Ἀναχωρήσας ἐκ Φερράρας ὁ Ἐρμόδωρος διῆλθεν ἐκ Ζακύνθου, πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν οἰκείων του, τῆς εὐκαιρίας δ' ἐκείνης ἐπωφεληθεῖσα ἡ Μπέτα, θυγάτηρ Σίμου τοῦ Μπούα καὶ σύζυγος Νικολάου Μαλανδρινου ἐξουσιοδότησεν αὐτὸν καὶ τὸν Νικόλαον Βλασόπουλον, τὴν 22 Ὀκτωβρίου

¹ Μεταξὺ τῶν περὶ Ἐρμόδωρον ἀρχαιότερον γραψάντων καταλέγονται καὶ οἱ: Κρούσιος, Μ. Παρηνίκας, Π. Ρουσόνο, Α. Μουστοξέδης, Παπαδόπουλος Βρετός, Κ. Σάββας, Π. Χιότης, Μ. Γεδεών, Ε. Legrand, Ν. Κατραμῆς.

² Κα τ ρ α μ ῆ. Φιλολ. Ἀνάλεκτα Ζακύνθου 240.

³ Συμβολαιογράφος Β. Φραγκόπουλος, 146

⁴ Νομίζω ὅτι ὁ Κατραμῆς σφάλεται γράφων ὅτι τὸ 1581 Δημήτριος ὁ Μαρμαράτος ἀπέστειλεν ἐκ Κερκύρας πρὸς τὸν Ἐρμόδωρον ἐπιστολὴν, διότι τὸ 1581 ὁ Ἐρμόδωρος δὲν ἔζη, ἐκτός ἂν ὁ θάνατος αὐτοῦ ἦτο ἀγνώστος εἰς τὸν Μαρμαράτον.

⁵ Μετὰ τὸν Ἐρμόδωρον ἐδίδαξεν ἐν τῷ αὐτῷ Πανεπιστήμιῳ ὁ Βαρισανός Ἀχ. Α. Κ υ ρ ο υ, «Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀναγεννήσεως», 95.

1548, ἵνα ἐξαγοράσουν τὸν σύζυγόν της, αἰχμάλωτον ὄντα, ἀντὶ ἑβδομήκοντα φλωρίων¹.

Ὁ Ἐρμόδωρος ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ διδασκαλίας του, ἔγραψε προτρεπτικὸν εἰς τοὺς σπουδάζοντας νέους καὶ διάφορα ἄλλα ποιήματα.

Ἐκ Κηπόλεως μετέβη εἰς Χίον, ὅπου πλέον ὀριστικῶς ἐγκατεστάθη, νυμφευθεὶς τὴν Μαρτίνα, ἀγνώστου ἐπωνύμου, ἐξ ἧς ἔσχε μίαν καὶ μόνην θυγατέρα, Θεοδορούλαν ὀνόματι, συζευχθεῖσαν τὸν ἐκ Χίου Ὁρέγγιον Μαρτινέγκον, ἐξ ἧς συζυγίας ἐγεννήθη υἱός, λαβὼν τὸ ὄνομα τοῦ πάππου του Ἐρμόδωρος².

Τῆς μεγάλῃς ἀξίας τοῦ Ἐρμόδωρου Ληστάρχου πολλοὶ τῶν συγχρόνων του, τῶν ἐπὶ παιδείᾳ ἐξεχόντων, εὐφήμεως μνημονεύουσι, πολλαὶ δ' εἶνε καὶ αἱ πρὸς διαφόρους διαμειφθεῖσαι ἐπιστολαὶ του³.

Ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του εἶναι ἀγνώστος. Κατὰ τὸν Γ. Ζολώταν⁴, ἀπέθανεν αὐτός πρὸ τοῦ 1570. Πάντως ἐξ ἐγγράφου φαίνεται ὅτι δὲν ἔζη τὸ 1581⁵, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα, ἀπέθανεν ἐν Χίῳ, ὅπουθεν ἡ οἰκογένειά του μετέβη εἰς Ζακύνθον, ὅπου τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1584, ἡ χήρα αὐτοῦ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀνδρέαν Μπράτην ἀμπελιὸν της εἰς θέσιν Σκανταλιού⁶ καὶ τὴν 3 Νοεμβρίου 1595 ἡ αὐτὴ χήρα τοῦ Ἐρμόδωρου καὶ ἡ θυγάτηρ της Θεοδορούλα κατέστησαν ἐπίτροπον αὐτῶν, ἐν Ζακύνθῳ εὐρισκόμεναι, τὸν ἔγγονον Ἐρμόδωρον ἢ Ἀρμόδωρον Ὁρέγγιον⁷.

ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΛΙΤΑΡΧΟΣ

Οὗτος ἐγεννήθη ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος, ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ ἱερέως Πέτρου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἐρμόδωρου, ἐφημερίου τοῦ ἐν τῇ πόλει Ζακύνθου ναοῦ τῆς Ἀναλήψεως, καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ λαβὼν τὸ δίπλωμα τῆς Νομικῆς. Εἰς πλείστα ἔγγραφα τοῦ Ἀρχιεπισκοπείου Ζακύνθου ἀπαντᾷ πάντοτε μὲ τὸ ἐπώνυμον Λίταρδος, Λίταρχος, ἐνῶ ὁ θεῖός του Ἐρμόδωρος, ὡς εἶδομεν, ἔγράφετο Ληστάρχης.

Κάτοχος ὁ Ἱερώνυμος εὐθείας μορφώσεως, ὡς μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ συγχρόνου αὐτοῦ Διονυσίου Κατηλιανού, ἐπισκόπου Κυθήρων,

¹ Συμβολαιογράφος Ἰω. Δρακόπουλος, 28.

² Συμβολαιογράφος Γ. Πικρίδης, 171.

³ Ἐπιστολαὶ του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Λαμίου, Χιώτου, Λάμπρου (βλ. καὶ περιοδικὸν «Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος Κηπόλεως», ΙΑ' 1878). Κατραμῆ καὶ Legend.

⁴ «Ἱστορία Χίου», Α'. 378.

⁵ Συμβολαιογράφος Μ. Μαρτινέγκος, 90.

⁶ Συμβολαιογράφος Α. Μαρτινέγκος, Βιβλ. Γ'. 1.

⁷ Συμβολαιογράφος Γ. Πικρίδης, 171.

καλοῦντος αὐτόν: ρητορικώτατον καὶ μεγαλόνοα¹. Ἐγράψε πολλὰ φιλοπονήματα, τὰ ὅποια ἀπωλέσθησαν. Εἶχεν ἀδελφὴν Ἄνναν ὀνόματι, τὴν ὅποιαν συνέξευξε μετὰ τοῦ Νικολάου Μονδίνου ἐκ τῶν πρώτων οἰκογενειῶν Ζακύνθου, ὡς δηλοῖ ἡ προικοδοτῆσις αὐτῆς ἀπὸ 1 Δεκεμβρίου 1588². Γηραλέος πλέον συνέταξε τὴν διαθήκην του, τὴν 18 Ὀκτ. 1599³ καὶ ἀπέθανε μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τὴν 26 Ὀκτ. ἰδίου ἔτους⁴.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ

¹ Καταμῆς, Ἐνθ' ἀνωτέρω, 300.

² Συμβολαιογρ. Γ. Πικρίδης, 53, 55, 59 καὶ Μ. Μαρτινέγκος.

³ Συμβολαιογρ. Γ. Πικρίδης, 27.

⁴ Συμβολαιογρ. Μ. Μαρτινέγκος, Γ'.